

Energetická politika České republiky: Evropská unie jako rámující aktér?

MARKÉTA VOTOUPALOVÁ

Energy Policy in the Czech Republic: The EU as a Framing Actor?

Abstract: Since the adoption of the Lisbon Treaty, scholars have explored whether it will lead to a closer cooperation between the Member States and the EU institutions in the field of energy policy. However, little attention has been paid to the concept of actorness, namely to whether the EU is able to frame the discourse on energy policy in the Member States. This study seeks to examine whether the EU can be perceived as a framing actor in the Czech Republic and whether its framing power differs across various topics and genres of the political discourse. Methodologically, the article draws on the Discourse-Historical Approach. As the findings suggest, the framing does not differ significantly across topics but rather depending on the respective genre. Also, the framing occurs both explicitly and implicitly as well as independently of whether the political parties agree or disagree with the European position.

Key words: Energy policy, Czech Republic, framing, actorness, European Union, Discourse-Historical Approach.

DOI: <<https://doi.org/10.32422/mv.1568>>.

ÚVOD

Společná energetická politika Evropské unie (EU) patří k novějším politikám, které jsou koordinovány na evropské úrovni. Energetika patří tradičně k zájmům národní bezpečnosti a státy nebyly příliš ochotné se vzdát svých kompetencí o této oblasti rozhodovat. Zásadním krokem ke komunitarizaci energetiky bylo přijetí Lisabonské smlouvy v prosinci 2009. Odborníci ukazují, že zatímco před přijetím Lisabonské smlouvy byla energetika jednou z nejslabších oblastí evropské integrace, v níž hrály prim státy, s postlisabonským obdobím jsou spojena očekávání postupné supranacionalizace (Solorio 2011; Eikeland 2011). Řada odborníků je však v tomto směru skeptická (Siddi 2016; Molis – Vaišnoras 2014; Szulecki – Westphal 2014; Nilsson 2011; Braun 2011; Schmidt-Felzmann 2011).

Překvapivě málo pozornosti je věnováno vnímání EU v členských státech. Výjimkou je například studie Bainové et al. (2017), která se zaměřuje na mediální obraz EU v Německu, Francii a Británii a dochází k závěru, že EU není v tisku rámována jako významný aktér, ale spíše jako jeden z mnoha aktérů. Právě aktérství EU v oblasti energetiky se jeví jako vhodný nástroj ke zkoumání percepce EU v členských státech. Konkrétně pro tuto studii bylo zvoleno vnímání EU jako rámujícího aktéra, jelikož rámování se týká aktérství EU směrem dovnitř, tedy k členským státům, a zároveň se může vztáhnout jak k vnitřním, tak vnějším politikám EU (Kratohvíl – Cibulková – Beník 2011: 397–398). Tento fakt je pro oblast energetiky, která vede napříč vnitřní a vnější dimenzí aktérství EU, užitečný, jelikož umožňuje zkoumat celé spektrum politik spojených s touto oblastí.

Aby bylo možné analyzovat princip rámování do hloubky, je tato studie koncipována jako jednopřípadová. Pro studium aktérství EU byla vybrána Česká republika (ČR) jakožto malý stát, který je z velké části závislý na dodávkách energetických zdrojů (ropy a zemního plynu), a proto se jeví jako logické, aby posílení role EU zejména ve vnějších energetických vztazích uvítala. Na druhou stranu bude zajímavé zjistit, zda se EU daří rámovat také oblasti, v nichž má ČR značná specifika (jaderná energetika, těžba uhlí). O české energetické politice platí, že se výzkum věnuje jak její vnitřní, tak vnější dimenzi, často však jen jejímu úzkému výseku (například vztahy s Ruskem), a to zejména z pohledu ČR samé (viz Černocho 2011; Tichý – Binhack 2012). Vztahy s EU představují spíše kontext než samo jádro zájmu (viz Mišík 2015, 2016). Role aktérství EU v podstatě absentuje. Proto je cílem tohoto článku zjistit, jak se EU daří jak tematicky, tak argumentačně rámovat českou diskusi o energetice.

Metodologickým východiskem pro analýzu bude diskurzivně-historický přístup. Pozornost bude věnována politickému diskurzu, který, jak upozorňují Kratochvíl, Novák a Pojerová (2011: 12), je pro rámování EU klíčový. Z hlediska aktérů bude na jedné straně zkoumán diskurz institucí EU, zejména Evropské komise, a na straně druhé diskurz politických stran zastoupených v Poslanecké sněmovně (PS) ve volebním období 2013–2017 včetně vládních a ministerských iniciativ a prohlášení. Toto časové vymezení vhodně navazuje na dosavadní výzkum české energetické politiky, který se věnuje zejména období dvou energetických krizí mezi EU a Ruskem v letech 2006 a 2009 a českému předsednictví v Radě EU v roce 2009. Systematické využití diskurzivně-historického přístupu je, pokud je autorce známo, v českém výzkumu energetiky výjimečné.

První část článku je věnována teoretickému konceptu aktérství EU s důrazem na aspekt rámování. V druhé části následuje vymezení metodologie. Třetí část představuje nejvýznamnější témata a argumentační strategie využívané v energetické politice na úrovni EU. Těžiskem článku jsou čtvrtá a pátá část, které analyzují energetický diskurz v ČR v návaznosti na roli EU jako rámujiícího aktéra.

EU JAKO RÁMUJÍCÍ AKTÉR

Historie vědeckého výzkumu aktérství EU nesahá příliš hluboko do minulosti. Jak upozorňuje Kratochvíl (2011), Evropská společenství a později EU byly zkoumány ne jako jednotný aktér, ale spíše jako soubor dílčích aktérů (agregační model) nebo jako struktura, v jejímž rámci další aktéři (ať už instituce, nebo státy) jednají (strukturální model). Teprve později je EU vnímána jako komplexní politický systém, který je svým uspořádáním analogický státu, a v osmdesátých letech 20. století se rozvíjejí koncepty víceúrovňového vládnutí a europeizace (Rosamond 2000; Kratochvíl 2011). První snahy o explicitní konceptualizaci aktérství EU lze datovat do sedmdesátých let (viz Cosgrove – Twitchett 1970; Sjøstedt 1977). Zájem o výzkum aktérství EU se zvyšuje od devadesátých let (viz Jupille – Caporaso 1998; Hill 1993; Bretherton – Vogler 1999). Tito výzkumníci však aktérství EU pojmají zejména v jeho vnější dimenzi. Rovněž rámování jako součást aktérství je stále na okraji zájmu.

V kontextu společenských věd lze rámování vymezit jako schopnost aktéra ovlivnit jednání nebo chování dalších, a to nikoli prostřednictvím nátlaku nebo síly, ale spíše formováním průběhu debaty o daném tématu, tak jak se mu to jeví vhodné nebo účelné (Kratochvíl 2013). Různé definice rámování kladou důraz na různé aspekty. Kupříkladu Entman (1993) zdůrazňuje, že rámováním dochází k výběru určitých aspektů vnímané reality, tak aby v komunikaci získala na významnosti. Rein a Schön (1991) se v tomto shodují a dodávají, že výběr a interpretace těchto aspektů vede ke stanovení určitých vodítek pro porozumění, analýzu, přesvědčování a jednání. Důležité je zdůraznit, že rámování nespočívá jen v obsahu, ale spíše ve formě sdělení a jeho interpretaci, která určuje, jak budou o daném tématu příjemci sdělení přemýšlet.

V tomto článku bude aktérství považováno za schopnost formulovat a sdělit své zájmy a tyto zájmy pak obhájit navenek (Kratochvíl 2013). Konkrétně pojetí rámování vychází

z konceptualizace Kratochvíla, Cibulkové a Beníka (2011: 393), kteří ho považují za jednu ze čtyř dimenzí aktérství EU. Rámování v jejich pojetí zachycuje, jak jsou externí politiky vnímány uvnitř Evropské unie. Unii lze tedy považovat za rámujícího aktéra, pokud se jí daří rámovat diskuse o daném tématu uvnitř EU. V původním modelu pokrývá rámování vnější politiky EU, ovšem jak autoři zmiňují, lze rámování vztáhnout také k politikám vnitřním. Právě tato flexibilita využití rámování umožňuje vhodně zkoumat energetickou politiku EU, která svou povahou stojí na pomezí vnitřní (například liberalizace trhu s elektřinou) a vnější (energetická bezpečnost a vztahy s dodavateli) působnosti EU. Z logiky cíle článku vyplývá, že rámování bude odkazovat na to, jak je určité téma (energetika) formulováno a prezentováno z úrovně EU směrem k členskému státu (ČR). Jde tedy o rámování shora dolů (*top-down*), nikoli naopak.

Jak zmiňuje Kratochvíl (2013: 60–61), většina studií se věnuje mediálnímu rámování a jeho vlivu na veřejné mínění. V tomto článku je však důraz kladen na politický diskurz, tedy na to, jak EU rámuje politické diskuse a iniciativy v oblasti energetiky a ovlivňuje formování politické agendy a rozhodování v daném členském státu. Ačkoli média v tomto ohledu jistě hrají roli, nebude mediální diskurz předmětem výzkumu. V této souvislosti je užitečné dodat, že schopnost rámování nezávisí na konsenzu mezi členskými státy, respektive mezi státy a EU (Kratochvíl – Cibulková – Beník 2011: 397). Podle Kratochvíla, Cibulkové a Beníka (Tamtéž: 398) jsou nutné podmínky pro aktérství EU v dimenzi rámování tři: členský stát považuje EU za hlavního aktéra, stát a EU debatují o týchž tématech (viz níže tematická analýza) a zvažují stejné možnosti jednání (viz níže analýza toposů). První podmínka je zásadní, zbylé dvě se od ní odvíjejí. Úspěšné rámování EU tedy vede k postupnému zahrnutí tematiky do domácí politiky daného státu, a to spíše diskurzivně, vlivem na domácí debatu (interpretační rámec), než institucionálně prostřednictvím legislativy, která EU propůjčuje „monopol“ na řešení. Tím se také rámování liší od procesu europeizace, jež představuje konvergenci politik členských států, k níž dochází (formálními) institucionálními a legislativními změnami (Kratochvíl – Novák – Pojeřová 2011: 397).

Konkrétně bude role EU jako rámujícího aktéra zkoumána na třech rovinách a prostřednictvím tří otázek:

- Je na EU v českém politickém diskurzu explicitně odkazováno jako na významného aktéra?
- Uvažuje se v českém politickém diskurzu o stejných tématech, jaká nastoluje EU?
- Užívají se v českém politickém diskurzu shodné toposity jako na úrovni EU?

Přestože rámování se velmi často ve výzkumu EU i energetiky využívá, jen zřídka je spojeno přímo s koncepty aktérství (viz například Tichý – Odintsov 2016). Rámování nejčastěji odkazuje obecně na metodu zkoumání diskurzu k danému tématu, například ve spojení „*media framing*“, aniž by bylo nějak problematizováno nebo specifikováno (například Chaban – Holland 2015; Senninger – Wagner 2015; Aydín 2014). Články zkoumající aktérství v oblasti energetiky v EU v naprosté většině nepojednávají o EU jako specifickém aktérovi, ale o aktérství jiných aktérů, typicky států (viz sborník *Lecture Notes in Energy* – Tosun – Biesenbender – Schulze 2015) nebo dílčích unijních institucí v rámci EU (Carta 2015). Unie zde slouží spíše jako kontext než jako svébytný aktér. Výjimku v tomto smyslu představuje speciální číslo časopisu *Mediterranean Politics* (2018), které se zaměřuje explicitně na aktérství EU jako takové.

Tento článek usiluje zaplnit mezeru v poznání, která byla naznačena v předchozích odstavcích – zkoumat aktérství EU prizmatem rámování politického diskurzu v oblasti energetické spolupráce, a to v celé její šíři v konkrétním členském státu. Z ontologického hlediska je zde aktérství EU pojímáno konstruktivisticky, a není tedy považováno pouze za výsledek materiální a institucionální moci, ale za sociálně konstruovaný fenomén formovaný ideologickými faktory.

DISKURZNĚ-HISTORICKÝ PŘÍSTUP KE STUDIU RÁMOVÁNÍ

Jako prostředek vhodný k analýze diskurzní podstaty aktérství EU byl zvolen diskurz-ně-historický přístup (DHA). Studium diskurzu obecně zkoumá vztah formy a funkce určitého typu komunikace (Wodak – Krzyżanowski 2008: 1). Diskurz-ně-historický přístup je kritický přístup k diskurzu, který byl vybrán z několika důvodů. Jak upozorňuje Michał Krzyżanowski, DHA bere v potaz jak makro- a mezoúroveň kontextualizace, tak mikroúroveň analýzy konkrétních textů, z nichž se daný diskurz¹ skládá (Krzyżanowski 2015: 111–112). Důležité je poznamenat, že diskurz je vždy ukotven ve specifickém kontextu (v našem případě v politickém) a je jak sociálně utvářený, tak sociálně utvářející (Reisigl – Wodak 2009: 89). Důraz na kontext demonstruje interdisciplinaritu DHA, která diskurz nezkoumá pouze lingvisticky, ale také v jeho historických, politických a společenských souvislostech (Wodak – Krzyżanowski 2008: 2).

Diskurz-ně-historický přístup postupuje v analýze diskurzu ve dvou krocích. První úroveň analyzuje témata, která se v diskurzu vyskytují; jde tedy o tematickou analýzu. Druhá, hloubková úroveň analýzy se týká reprezentace relevantních aktérů prostřednictvím diskurzivních strategií. Pro zvolené téma rámování je užitečné zejména zaměření DHA na argumentační strategie. Tyto strategie, takzvané *toposy*, jsou lingvistické a kognitivní procesy, které představují relativně soudržný komplex vyjádření vztahujících se ke konkrétní situaci, například k obhájení toho, co je správné nebo špatné, případně k účelové manipulaci (Reisigl 2014: 70). Toposy si tedy lze představit jako argumentační schémata nebo souborné kategorie, pod něž je možné zařadit dílčí argumenty v analyzovaných textech. Toposy tak pomáhají analyzovat, jak je daný diskurz konkrétně prezentován (Krzyżanowski 2015: 121). Zatímco témata jsou často na první pohled zřejmá a explicitně pojmenovaná, toposy jsou často využívány spíše implicitně, a proto je jejich identifikaci třeba věnovat zvláštní pozornost (Reisigl 2014: 75). V analýze poslouží obě roviny k určení a komparaci interpretačních rámců v EU a ČR a k rozhodnutí, zda EU energetickou politiku ČR rámuje, či nikoli. Pro identifikaci hlavních témat i toposů bylo využito otevřeného kódování, tedy kódování vedeného daty (Gibbs 2018: 61–62).

Energetický diskurz bude zkoumán v několika dimenzích, takzvaných polích (*fields of action*),² aby byla analýza co nejkomplexnější. Pole lze vymezit jako část sociální reality, která konstituuje daný diskurz, s tím, že pole se v rámci jednoho diskurzu mohou mísit a překrývat.

Konkretizací pole je žánr (*genre*), jenž je vlastně konvencionalizovaným a relativně ustáleným užitím jazyka, které se váže k určité společenské aktivitě (Wodak – Krzyżanowski 2008: 14–15). V tomto článku se analýza energetického diskurzu skládá ze dvou polí: politického pole a pole politické komunikace. Politické pole představují z hlediska žánrů stranické programy do voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR (PS) v letech 2013 a 2017 a do Evropského parlamentu (EP) v roce 2014, vládní prohlášení, vládní a ministerské iniciativy. Oproti politickému poli, které pokrývá praktické iniciativy a plány, směřuje pole politické komunikace spíše k diskurzu o těchto iniciativách, tedy k otázce, jak politici daná témata prezentují a komunikují navenek. Z hlediska žánrů sestává toto pole z interpelací a veřejných projevů relevantních aktérů. Smyslem kombinace těchto žánrů je pokrytí co nejširšího spektra energetického diskurzu z hlediska jeho povahy (odborný diskurz, diskurz směřující k široké veřejnosti) i typu recipientů (odborná veřejnost, voliči, vláda versus opozice).

Podklady k politickému poli energetického diskurzu byly vyhledávány na oficiálních webech relevantních institucí (Evropská komise, vláda, ministerstva, parlament). Kapitola o poli politické komunikace vycházela zejména z webů daných politických stran a evropských institucí (politické projevy a tiskové zprávy) a z archivu Poslanecké sněmovny ČR (interpelace). V potaz byly vždy brány pouze přímé citace, aby nedošlo ke zkreslení výroků, a časový rámec pokrýval volební období 2013–2017.³

ENERGETICKÁ POLITIKA: DISKURZ INSTITUCÍ EU A ČESKÝCH POLITICKÝCH AKTÉRŮ

V této části je s pomocí DHA analyzován nejdříve evropský a poté český diskurz o energetice. Konkrétně budou využity dvě hladiny analýzy DHA blíže popsané v metodologické části (tematická analýza a analýza toposů). Cílem analýzy je zjistit, zda se EU daří energetický diskurz v ČR rámovat, a to jak přímo (na EU je explicitně odkazováno jako na aktéra), tak nepřímo (ČR přebírá témata a argumentační strategie využívané evropskými institucemi).

Instituce EU

Tematicky pojednává evropský energetický diskurz vedle společné energetické politiky jako takové zejména o energetické unii, energetické bezpečnosti, spolupráci se třetími zeměmi ohledně importu energií, společném vnitřním trhu a energetickém mixu. Z hlediska argumentačních strategií převažuje u většiny témat (energetická politika, energetická unie, bezpečnost, integrovaný energetický trh, import) důraz na spolupráci a solidaritu (topos spolupráce a solidarity).

Tyto dva toposy jsou si velmi blízké a velmi často se vyskytují společně bez jasného rozlišení. Přesto v některých případech dává smysl je oddělit. Zatímco topos spolupráce vyjadřuje, že pro dosažení úspěchu společné energetické politiky EU i jejích dílčích aspektů je klíčová spolupráce všech členských států navzájem i s institucemi EU, topos solidarity zahrnuje také důvěru v ostatní členské státy a EU, které budou v případě potřeby připraveny pomoci. Ne náhodou je solidarita vyžadována především v krizových situacích: „*Členské státy je třeba ujistit, že v případě nedostatečných dodávek se mohou spolehnout na své sousedy [...]. Solidarita mezi členskými státy, zejména v případě krize dodávek, musí být posílena*“ (Evropská komise 2015a: 6).⁴ Solidaritou je dále podmíněna také úspěšnost společného energetického trhu, který má být založen „*na zásadě solidarity a vytvoření dobře diverzifikovaného a konkurenceschopného trhu s plynem*“ (Evropská komise 2018e: 3). Na druhou stranu topos spolupráce je v diskurzu EU spíše neutrálním pojmenováním nutnosti spolupracovat na společném cíli napříč členskými státy, které se musí shodnout alespoň na základních prioritách a směřování evropské energetické politiky. Je zde patrný určitý pragmatismus bez emotivního náboje, který má v sobě topos solidarity. Jak říká komisař pro energetickou unii Šefčovič, „*energetická unie uspěje, pouze pokud všichni potáhneme za jeden provaz*“ (Evropská komise 2017). Komisař pro energetiku a klima Cañete doplňuje, že „*dokončení energetické unie vyžaduje zapojení a úzkou spolupráci mezi Komisí, členskými státy a společnostmi jako takovou*“ (Tamtéž). Základním principem energetické unie tedy je, aby všechny členské státy mluvily jedním hlasem (Evropská komise 2015b).

Evropská komise ovšem netvrdí, že se státy musejí shodnout na každém detailu. Zejména v oblasti energetického mixu EU počítá s prostorem pro volné uvážení a bere v potaz specifika členských států (tato argumentace je označena jako topos národního zájmu). Vztah těchto dvou strategií ilustruje výňatek z Evropské strategie energetické bezpečnosti: „*[R]ozhodnutí o skladbě zdrojů energie jsou výsadou členských států, avšak postupující integrace energetické infrastruktury a trhů s energií, společná závislost na vnějších dodavatelích, potřeba zajistit solidaritu v dobách krize, to vše vyžaduje, aby základní politická rozhodnutí v oblasti energetiky byla projednávána se sousedními zeměmi*“ (Tamtéž: 17). Citace ukazuje, že EU připouští, aby každý stát v co největší míře využíval svého potenciálu a aby mu byl v rámci daných společných pravidel ponechán prostor pro volné uvážení. Dalším příkladem, na němž lze demonstrovat souběh toposů spolupráce a národního zájmu, je téma energetického mixu. Ačkoli jednou z hlavních priorit EU je tlak na dekarbonizaci, neodmítá těžbu fosilních paliv zcela, jelikož si je vědoma také toho, že zejména uhlí představuje v některých regionech základní zdroj zaměstnanosti, a proto nepožaduje jeho naprosté vyloučení z energetického mixu. S ohledem na dekarbonizaci

nícméně vyžaduje zavádění nových technologií a dodržování společných pravidel, která zajistí účinnost a bezpečnost. Podobně umírněný postoj zastává EU ve využití jaderné energie. Záleží na každém státu, zda ji do svého mixu zařadí (topos národního zájmu). Klíčové je ovšem dodržování společných bezpečnostních zásad, tedy topos spolupráce (Evropská komise 2016c). Hranice pro volné uvázení členských států je tak poměrně přesně vymezena.

Dalším zásadním aspektem evropské energetické spolupráce je diverzifikace zdrojů energie, a to jak ve vnější, tak vnitřní dimenzi (topos diverzifikace). Externě se EU jakožto největší dovozce energie na světě snaží snížit svou závislost na importech. Jelikož závislost na dovozech je klíčová zejména u fosilních paliv, „*zůstává další diverzifikace dodávek zemního plynu do EU základním úkolem*“ (Evropská komise 2016b: 2). Největším problémem je závislost některých členských států pouze na jednom dodavateli, což zvyšuje jejich zranitelnost (Evropská komise 2015b: 2). Kromě snahy o nezávislost EU na vnějších aktérech v produkci energie lze topos diverzifikace vnímat rovněž v souvislosti s využíváním více zdrojů energie uvnitř EU a s tlakem na zvyšování jejich účinnosti. Jedině tak mohou Evropané „*snížit své účty za energii, omezit svou závislost na externích dodávkách ropy a plynu a pomoci chránit životní prostředí*“ (Evropská komise 2018a). Také cílem takzvaného balíčku pro čistou energii, který aktuálně řeší podobu energetické politiky EU, je především účinnost, která je označována jako „*nejuniverzálněji dostupný zdroj energie*“ (Evropská komise 2016a: 4). Topos diverzifikace zdrojů energie tudíž směřuje jak navenek, tak dovnitř EU.

Specifickým zdrojem energie jsou obnovitelné zdroje energie (OZE), jejichž výhodu EU spatřuje zejména ve snížení závislosti na dovozu fosilních paliv (topos diverzifikace) a které jsou často prezentovány jako oblast, v níž se EU snaží dosáhnout pozice globálního lídra. Tato argumentační strategie, zde označená jako topos vůdcovství, odkazuje na vůli EU stát se globálním lídrem v oblasti OZE a technologických inovací. Podle komisaře Šefčoviče se má EU stát lídrem „*v přechodu na čisté energie ve snaze o záchranu naší planety a kvalitou života*“ (Evropská komise 2018b). Také podle zprávy Evropské komise (EK) o čistých energiích „*Evropa byla a je v čele celosvětového úsilí v boji proti změně klimatu, byla a je hnací silou vývoje obnovitelných zdrojů energie a představuje světovou špičku, pokud jde o energeticky účinná řešení pro průmysl, dopravu a budovy*“ (Evropská komise 2016d: 2). OZE dále přispívají k inovacím, dekarbonizaci a zvyšování zaměstnanosti v EU. Zároveň by však k navyšování podílu OZE podle EU nemělo docházet na úkor snižování nákladů na energie pro občany EU (Evropská komise 2018f).

Pro tlak na vytváření nových pracovních míst a snižování cen energií lze zavést novou argumentační strategii, která vyjadřuje silnou orientaci EU na výhody pro občany EU plynoucí z energetické spolupráce a potřebu chránit jejich zájmy – topos spotřebitele. Tento topos intenzivně prostupuje všemi aspekty energetické politiky. Základním cílem společné energetické politiky EU je „*zabezpečit energetické dodávky, zajistit, aby ceny energií nebyly brzdou pro konkurenceschopnost, chránit životní prostředí, zdokonalit energetické sítě*“ tak, aby každá země mohla přispět dle svých možností a aby nejvíce profitoval spotřebitel. Klíčová je důvěra spotřebitelů v energetické politiky a služby a v transparentní cenovou politiku (Evropská komise 2015c: 4). „*Spotřebitelé jsou základem energetické unie*“ (Evropská komise 2016a: 10), v níž „*je zranitelným spotřebitelům poskytována ochrana*“ (Evropská komise 2015d: 2). Také postupná modernizace a digitalizace trhu s energiemi je orientována především na užitek pro spotřebitele (Evropská komise 2018c) a rozvíjení společného energetického trhu je považováno za „*nejekonomičtější způsob, jak zajistit bezpečné a dostupné dodávky občanům EU*“ (Evropská komise 2018d). Zvláštní pozornost se věnuje fenoménu energetické chudoby a OZE, u nichž se zdůrazňuje, že nejde o zelenou politiku samu pro sebe, ale že jejich využití přinese pozitivita i pro spotřebitele, ať už jde o pracovní místa, inovace, nebo nízké ceny (Evropská komise 2016a).

Tabulka č. 1
Toposy a témata energetického diskurzu EU

Topos	Argumentační strategie	Témata
Spolupráce	Všechny členské státy by měly při vytváření společné evropské energetické politiky spolupracovat navzájem i s EU	Společná energetická politika EU, energetická unie, evropská bezpečnost, integrovaný energetický trh EU, import
Solidarita	Všechny členské státy by si měly důvěřovat a v případě nouze si pomáhat	Společná energetická politika EU, energetická unie, evropská bezpečnost, integrovaný energetický trh EU
Národní zájem	Všechny členské státy mají mít v rámci pravidel EU možnost volného uvážení, která jim umožní využít jejich specifického domácího potenciálu	Energetický mix
Diverzifikace	Všechny členské státy a EU mají usilovat o snížení závislosti na importech energie a zároveň o rozmanitost a zvyšování účinnosti domácích zdrojů energie	Energetický mix, energetická unie, import
Vůdcovství	EU se má stát globálním lídrem v oblasti OZE a technologických inovací	OZE
Spotřebitel	Všechny členské státy a EU mají vyvíjet tlak na výhody plynoucí z energetické spolupráce pro občany EU a chránit jejich zájmy	Společná energetická politika EU, energetická unie, integrovaný energetický trh EU, energetický mix

Zdroj: Autorka.

Čeští aktéři

Volební programy

Analýzu českého energetického diskurzu začneme žánrem volebních programů, v nichž politické strany zhmotňují své vize. Přestože volební programy při volbách do PS s výjimkou TOP 09, KDU-ČSL a v roce 2017 ANO explicitně neodkazují na Evropskou unii, znamená to, že je EU nerámují. Naopak lze jak tematicky, tak argumentačně vysledovat významné shody. Strany, které ve volbách do PS v letech 2013 a 2017 uspěly, zmiňují zejména energetickou bezpečnost, nutnost diverzifikace zdrojů a využívání OZE, jádra a uhlí, tedy témata s přímou návazností na EU. U všech témat je klíčová orientace na spotřebitele. V souladu s tím, jak topos spotřebitele využívá EU, české strany zdůrazňují slučitelnost rozvoje ekologických řešení se zachováním přijatelných cen energie. Jak píše ČSSD: „Podpoříme modernizaci průmyslu tak, aby došlo ke snížení jeho energetické náročnosti, přičemž zajistíme cenově dostupnou energii pro český průmysl“ (ČSSD 2013).

Také pro ANO platí, že „*cílem je mít energetiku, která je [...] ekologicky přijatelná a za rozumnou cenu*“ (ANO 2013). Podobně TOP 09 podmiňuje využívání OZE ohledem na zájmy spotřebitele (TOP 09 2013) a KSČM požaduje „*zvýšení podílu obnovitelných zdrojů energie, avšak bez dodatečného růstu cen energií pro spotřebitele*“ (KSČM 2013).

Využití OZE je velmi často prezentováno také jako možnost diverzifikace energetického mixu. Většina politických stran požadavky EU na zvyšování účinnosti a diverzifikaci zdrojů akceptuje a uznává nutnost omezit těžbu uhlí, ačkoli jde o politicky citlivé téma. ANO slibuje „*usilovat o rozvoj nízkoemisních zdrojů energie a spolu s tím prosazovat utlumení výroby elektrické energie vyrobené spalováním hnědého uhlí*“ (ANO 2013). Také ČSSD hodlá snížit „*pomocí kombinace dotačních programů spotřebu uhlí v domovních kotlích a topeništích*“ (ČSSD 2013). Podobně se KSČM zasazuje o „*prosazování ekologicky šetrných a finančně únosných způsobů získávání energie a snižování energetické náročnosti výroby i spotřeby ve všech oblastech*“ (KSČM 2013) a KDU-ČSL chce energetickou strategii postavit na „*stabilitě jaderné energie a ekonomickém využití obnovitelných zdrojů*“ a explicitně prosazuje tlak na zvyšování účinnosti a úspornosti energetiky a dodržování bezpečnostních standardů (KDU 2013). Strana TOP 09 se dokonce explicitně přiklání k neprolomení limitů těžby uhlí (TOP 09 2013). Jedinou stranou, která se proti OZE radikálně vymezuje, je ODS, jež upozorňuje na průmyslovou podstatu ČR, která nemůže „*hazardovat a předstírat, že obnovitelné zdroje závislé na počasí mohou být jediným stabilním zdrojem energie*“, a odmítá proto „*přijmout jakékoli další závazky k navýšení podílu výroby elektrické energie z obnovitelných zdrojů*“ (ODS 2013). Až na ODS se tedy strany s ohledem na OZE pohybují v mantinelech vymezených Evropskou unií. Všechny strany se rovněž shodují na požadavku snižovat závislost ČR na fosilních palivech včetně uhlí (počítají však nadále s jeho těžbou) a na navyšování podílu jádra, a to v souladu s požadavky EU.

Konsenzus panuje také o potřebě diverzifikovat zdroje energie partnerstvím s dalšími zeměmi. Ačkoli pouze TOP 09 zmiňuje spolupráci v rámci EU explicitně (TOP 09 2013), dokonce i ODS v souladu s prioritami EU tvrdí, že u dovozu surovin ze zahraničí je s ohledem na bezpečnost „*nezbytně nutné, abychom nebyli při jejich získávání závislí pouze na jednom státu či jedné přepravní cestě*“ (ODS 2013). Lze tedy konstatovat, že topos diverzifikace je českými stranami využíván v souladu s EU, a to jak ve svém vnitřním (s výjimkou ODS), tak vnějším rozměru.

S ohledem na topos spolupráce v rámci EU je u některých stran, zejména ANO, patrný posun mezi volbami v roce 2013 a 2017. Zatímco v roce 2013 vidí ANO zajištění bezpečnosti především ve výstavbě jaderných bloků (ANO 2013), o čtyři roky později již explicitně zmiňuje budování energetické unie a návaznost energetických sítí v EU tak, aby nedocházelo k výpadkům dodávek energie. Důraz na spolupráci v rámci EU je ještě silnější u TOP 09, a to konkrétně při zajišťování energetické bezpečnosti, vytváření strategických zásob, skladby energetického mixu a poskytování dostatečné kapacity přeshraničních přenosových soustav a produktovodů (TOP 09 2017). Topos spolupráce v souladu s argumentací EU se tedy u českých politických stran v roce 2017 objevuje silněji než v předchozích volbách (ANO 2017).

Na spolupráci s EU strany logicky více odkazují v programech před volbami do Evropského parlamentu (EP). Vedle již zmíněných témat strany pozitivně hodnotí zejména liberalizaci evropského trhu v oblasti energetiky, rozvoj energetických sítí spojený s potenciálními úsporami pro spotřebitele (ANO 2014; KSČM 2014; KDU 2014c; ODS 2014) a zajištění bezpečnosti dodávek, na něž má ovšem kromě evropské spolupráce vliv také posílení využití jádra (ANO 2014; TOP 09 2014a; KSČM 2014; KDU 2014c). Topos spolupráce odpovídá argumentaci EU, jak je patrné například z programu KDU-ČSL, jejíž prioritou je společná energetická politika EU, která otevírá a liberalizuje trh s energiemi, a umožňuje tak snížit ceny energií a diverzifikaci zdrojů zmenšit závislost na importech z Ruska (KDU 2014c). Podobně podle ODS patří energetika „*mezi oblasti, kde evropská*

spolupráce na půdě Unie může významně pomoci členským státům“, a zejména pak zvýšit energetickou bezpečnost ČR, která je závislá na dovozech (ODS 2014).

Naopak kontroverzněji než v programech do PS jsou ve volbách do EP prezentovány cíle EU v ochraně klimatu a využití OZE, které podle ANO či ODS snižují evropskou konkurenceschopnost vůči zbytku světa (ANO 2014; ODS 2014). Nejde však o odmítnutí závazků EU jako takových, ale spíše o prioritu českých zájmů, jak vyplývá z argumentace ODS: „*Podporujeme zvyšování energetické účinnosti, ale nechceme z ní učinit nové náboženství, v jehož důsledku pouze poškodíme hospodářství evropských zemí a jejich konkurenceschopnosti [...]*“ (ODS 2014). Také cílem ANO je „*prosazovat vyváženou energetickou politiku EU, s ohledem na specifika ČR s odpovídajícím místem pro bezpečnou jadernou energetiku a těžbu uhlí*“ (ANO 2014). Topos národního zájmu je tak i přes

Tabulka č. 2
Toposy a témata ve volebních programech

Topos	Argumentační strategie	Témata
Spolupráce	ČR přispěje k rozvoji evropského energetického trhu, zejména aby se zabránilo výpadkům elektriny, ČR využije spolupráce v rámci EU ke snížení závislosti na dovozech	Společná energetická politika EU, energetická unie, evropská bezpečnost, integrovaný energetický trh EU, import
Solidarita	Nevyskytuje se	Nevyskytuje se
Národní zájem	ČR vyžaduje prostor pro volné uvážení, který jí umožní využít jejího specifického domácího potenciálu, zejména v oblasti jádra; SPD, zčásti ODS (specifické pro ČR): ČR se nemá podřizovat požadavkům EU, pokud poškozují české zájmy	Energetický mix
Diverzifikace	ČR bude usilovat o snížení závislosti na importech energie a zároveň o rozmanitost a zvyšování účinnosti domácích zdrojů energie v souladu se závazky vůči EU	Energetický mix, bezpečnost
Vůdcovství	EU se nemá stát globálním lídrem v oblasti OZE za cenu ztráty konkurenceschopnosti (specifické pro ČR)	OZE
Spotřebitel	ČR zajistí, že tlak na účinnost a rozvoj OZE nepoškodí zájmy občanů ČR, zejména nenavýší ceny energií	Energetický mix, integrovaný energetický trh EU

Zdroj: Autorka.

vyhrocenější rétoriku stále kompatibilní s dodržováním závazků vůči EU. Kladněji se k ochraně životního prostředí a snižování energetické náročnosti staví TOP 09 (2014a), KSČM (2014) a KDU-ČSL (2014c), jejichž argumentace je obdobná jako v domácích programech.

V kontextu OZE se objevuje i topos vůdcovství, který však na rozdíl od EU není pojímán jako žádoucí, ale naopak jako potenciálně problematický. Jak píše ANO, dokud neexistuje celosvětový konsenzus o ekologických závazcích v energetice, mohou působit jednostranná omezení EU kontraproduktivně, jelikož „*mohou dlouhodobě podvázat evropský růst se všemi důsledky*“ (ANO 2014). Dochází tak k argumentačnímu posunu oproti EU, ačkoli i EU podmiňuje rozvoj OZE zachováním konkurenceschopnosti.

Celkově z diskurzivní analýzy vyplývá, že EU ve volebních programech jako aktér figuruje jen zřídka, ovšem výčet témat i argumentačních strategií je na úrovni EU i ČR obdobný. Z hlediska argumentačních strategií je zřejmé přijímání faktu, že EU přichází i se závazky, které pro ČR nemusí být snadné implementovat (využití OZE). Většina stran je sice akceptuje, ovšem nikoli za cenu navyšování cen nebo zákazu využívání jádra. Důvodem opomíjení EU tedy patrně není, že by strany s energetickou politikou EU nesouhlasily, a proto ji zamlčují, ale spíše že s evropským přístupem souhlasí, avšak předpokládají, že voliče nezajímá nebo by jim souhlas s EU mohl uškodit. Ačkoli strany dávají najevo, že české zájmy jsou primární, s výjimkou SPD odmítající dodržovat legislativu EU (SPD 2017) se pohybují v rámci nastaveném Evropskou unií. Také EU podmiňuje ekologičnost a účinnost úsporností, orientuje se na spotřebitele a dodržování pravidel omezuje národními specifiky. Rovněž důraz na jádro a útlum uhlí je implicitně rámován závazky vůči EU, ačkoli jde o politicky citlivá témata. Nejvýraznějším rozdílem v argumentaci tak je, že české strany plánované kroky prezentují primárně jako český zájem, jakkoli omezený evropskými závazky, kdežto EU zdůrazňuje rozměr solidarity mezi členskými státy a vůdčí roli EU.

Vládní koncepce a plány

Po volbách mají politické strany možnost uplatnit své vize v praxi, a proto diskurzivní analýza pokračuje polem politických koncepcí a plánů. V programovém prohlášení vlády z února 2014 spadají priority v oblasti energetiky především do gesce Ministerstva průmyslu a obchodu ČR (MPO), které má za úkol snižování energetické náročnosti průmyslu, aktualizaci státní energetické a surovinové koncepce, zajištění energetické bezpečnosti státu a environmentální udržitelnosti energetiky při zachování přiměřených cen, účinnosti a konkurenceschopnosti. V tomto duchu je podpořena dostavba jaderných elektráren (JE) Dukovany a Temelín, jejichž ambicí je v budoucnu nahradit těžbu uhlí (Vláda 2014: 16). Totožné priority jako vládní prohlášení uvádí v kapitole o energetice také koaliční smlouva (Vláda 2013).

Argumentačně klade vláda důraz na topos spolupráce. Energetiku prezentuje jako jednu z prioritních oblastí evropské integrace a vyzdvihuje potenciál společné evropské energetiky. Konkrétně vláda slibuje, že „*se bude aktivně podílet na formulování energeticko-klimatické politiky Evropské unie tak, aby byla udržena konkurenceschopnost ekonomiky*“ (Vláda 2014: 16). Topos spolupráce je tedy v prohlášení obdobně jako ve volebních programech podmiňován zachováním zájmů ČR (topos národního zájmu) s tím, že prostor pro volné uvážení se vztahuje především na nastavení energetického mixu, kde ho sama EU uznává. Topos národního zájmu tak s toposem spolupráce není v rozporu, a přestože je u vládních strategií včetně souhrnných zpráv o jejich plnění zřetelná orientace na domácí prostředí, mají jasnou návaznost na EU. Například prolovení limitů je představeno jako opatření zajišťující zaměstnanost v regionu, ovšem zároveň jsou těžební limity vztaheny k tlaku na dekarbonizaci ze strany EU (Vláda 2017). Pravidla nastavená EU jsou ze strany ČR akceptována. Vládě rovněž „*jde o zachování energetických surovin i pro budoucí generace a hájení zájmu státu při stanovení podmínek těžby*“ (Vláda 2014: 27).

Zmíněné toposy tak doplňuje topos spotřebitele, a to jak v souvislosti s energetickým mixem, tak specificky ve vztahu k těžebním limitům.

Strategické zájmy v sektoru energetiky zpracovala vláda ve Státní energetické koncepci (SEK) z května 2015. Cílem SEK je zajištění spolehlivé, bezpečné a environmentálně příznivé energie za konkurenceschopné a přijatelné ceny pro spotřebitele, a to „v souladu s dlouhodobou energetickou strategií Evropské unie zaměřenou na dekarbonizaci, vysokou bezpečnost dodávek a konkurenceschopné ceny energie“ (MPO 2015g: 5). Také konkrétní priority SEK jako vyvážený energetický mix nebo zvyšování energetické účinnosti a bezpečnosti včetně velmi citlivě vnímaného prodloužení životnosti JE Dukovany jsou prezentovány v kontextu „účinné a akceschopné společné energetické politiky EU“ (Tamtéž: 59). Vláda tedy v SEK argumentačně vyzdvihuje potenciál spolupráce v rámci EU a své cíle podmiňuje dodržováním závazků vůči EU. Ačkoli však EU hraje v SEK důležitou roli, vidí ČR v jejím vlivu i možná rizika, konkrétně vynucování plnění klimaticko-energetických závazků, které může negativně ovlivnit státní rozpočet a hospodářství ČR nebo nekoordinovanou implementaci kapacitních mechanismů v EU (Tamtéž: 26–27). Topos spolupráce v prosazování společné energetické politiky je tak i v této odborné koncepci vyvážen důrazem na národní zájem v oblasti energetického mixu. Vliv EU nicméně není zpochybňován, přestože jsou uvedeny jeho limity.

Obdobné využití toposů vyplývá i z dalších strategických dokumentů, které rozpracovávají SEK, především z Národního akčního plánu pro chytré sítě (NAP SG), Národního akčního plánu jaderné energetiky (NAP JE) a Národního akčního plánu pro obnovitelné zdroje energie (NAP OZE). Ve všech dokumentech je klíčový topos spolupráce. Konkrétně cílem NAP SG je zabezpečit spolehlivý a bezpečný provoz sítí s ohledem na zvyšování energetické účinnosti, tedy v souladu s prioritami EU, kterým je třeba věnovat „maximální pozornost“ (MPO 2015e: 26). Rovněž NAP JE, který analyzuje rozvoj jaderné energetiky jakožto klíčového (a tedy politicky citlivého) zdroje energie pro ČR, odkazuje na požadavky EU; například ve věci státní garance investorům, které by musela schválit Evropská komise (MPO (2015f: 5). Jádro je také prezentováno jako zásadní nástroj, jak ČR přispívá k dekarbonizaci energetiky s cílem splnit své evropské a mezinárodní závazky v ochraně klimatu (Tamtéž: 15).

Topos spolupráce určuje i vyznění NAP OZE, jehož cílem je snížit závislost ČR na fosilních palivech, a to v souladu s legislativou EU. V této strategii však dodržování závazků vůči EU explicitně limituje topos národního zájmu. Ačkoli je totiž NAP OZE koncipován tak, aby cíle stanovené pro ČR „naplnil a překročil“ (MPO 2015d: 3), požadavky na využití OZE jsou ze strany ČR zároveň kritizovány jako nerealistické. V dubnu 2017 například výbor pro evropské záležitosti PS projednával zimní energetický balíček a shledal v něm „vážné rozpory s principem subsidiarity a proporcionality“. Kontroverze vzbudil zejména bod o přenosu kompetencí na regionální provozní centra, který dle ČR nedoprovází přenos zodpovědnosti – centra by tak ovlivňovala národní soustavy, které by však za rozhodnutí nadále zodpovídaly. Tento bod vnímá ČR jako zásah do suverenity a nesouhlasí s ním (MPO 2017c). Tematicky tedy koncepční materiály ČR vycházejí z priorit EU, což je vzhledem k závazkům plynoucím z členství pochopitelné. Jak však vyplývá z uvedených citací, EU rámuje český politický diskurz také argumentačně. Konkrétně převažují toposy spolupráce a diverzifikace, které jsou zejména v oblasti OZE vyvažovány důrazem na národní zájem ČR, vždy však v hranicích vymezených EU.

Obdobná argumentační schémata lze vypozorovat i v zápisech z jednání rady vlády pro energetickou a surovinovou strategii České republiky, která je na MPO úzce navázána. V období 2013–2017 se na radě vlády projednávala řada témat souvisejících s EU (MPO 2017b), například neúspěšné plnění směrnice EIA (*Environmental Impact Assessment* – Vyhodnocení vlivů na životní prostředí), zejména s ohledem na konkurenceschopnost ČR v EU a čerpání dotací (MPO 2014c), dále nařízení pro transevropské energetické sítě (MPO 2014a), energetická bezpečnost, dostavba jaderných elektráren, formulace SEK,

„letní energetický balíček“ EK, sdělení EK o energetické účinnosti, hlubší integrace národních trhů nebo balíček EK k oběhovému hospodářství (MPO 2015a, 2015b, 2015c). Z hlediska argumentačních strategií dominoval topos spolupráce, tedy povinnost dostát požadavkům EU, a zároveň byl zdůrazňován pozitivní vliv evropské energetické spolupráce na ČR a její občany (topos spotřebitele; viz MPO 2014a, 2014c, 2015a, 2015b, 2015c). Největší kontroverze vzbudily požadavky na snižování emisí, které byly podmínovány zachováním konkurenceschopnosti a zájmů ČR (MPO 2014b). Konkrétně v letech 2016 a 2017 se rada vlády usnesla, že nesouhlasí s prodloužením povinných úspor o 1,5 % do roku 2030. Její členové se přikláněli spíše k motivačnímu než direktivnímu postupu. Diskutovalo se rovněž o energetické efektivitě a regionálních operačních centrech, která by nenesla odpovědnost za svá rozhodnutí (viz výše – MPO 2016; MPO 2017a). Jelikož je v tomto bodě jako problematická vnímána spíše závaznost/direktivnost povinností než jejich samotný obsah, lze zavést nový topos, a to topos nezávaznosti. Tento topos lze interpretovat tak, že v případě nesouhlasu ČR se závazky vůči EU nedojde k přímému odmítnutí plnění, ale hledá se jakási střední cesta, jak dát najevo nespokojenost, avšak zároveň neporušit daná pravidla.

Tabulka č. 3
Toposy a témata v politických koncepcích

Topos	Argumentační strategie	Témata
Spolupráce	ČR přispěje k rozvoji evropského energetického trhu, ČR využije spolupráce v rámci EU ke snížení závislosti na dovozech	Společná energetická politika, energetický mix, import
Solidarita	Nevyskytuje se	Nevyskytuje se
Národní zájem	ČR vyžaduje prostor pro volné uvážení, který jí umožní využít specifického domácího potenciálu, zejména v oblasti jádra	Energetický mix
Diverzifikace	ČR bude usilovat o snížení závislosti na importech energie a zároveň o rozmanitost a zvyšování účinnosti domácích zdrojů energie v souladu se závazky vůči EU	Energetický mix
Vůdcovství	Nevyskytuje se	Nevyskytuje se
Spotřebitel	ČR zajistí, že tlak na účinnost a rozvoj OZE nepoškodí zájmy občanů ČR, zejména nenavýší ceny energií	Společná energetická politika, energetický mix
Nezávaznost (specifické pro ČR)	ČR neodmítá závazky EU, avšak preferuje jejich indikativnost před direktivností	Energetický mix

Zdroj: Autorka.

Jak vyplývá ze shrnutí obsahu koncepcí a plánů, tematicky pokrývají celé spektrum evropských iniciativ. EU rámuje jak obecné vládní iniciativy, tak odborný diskurz v rámci MPO a rady vlády. Expertní dokumenty jsou ovšem podrobnější a na EU odkazují explicitněji. Ačkoli je EU ve všech případech vnímána jako hlavní aktér, lze vypozařovat rozdíl v argumentaci mezi obecnými vládními koncepcemi, které spolupráci s EU vyvažují důrazem na národní zájem, a odbornými dokumenty, v nichž dominuje topos spolupráce (i tak kontroverzní požadavky jako EIA jsou v podstatě přijímány jako danost, respektive povinnost, kterou je nutné se zabývat, jinak budou zájmy ČR poškozeny). I v rozhodování o energetickém mixu, kde EU ponechává značný prostor pro volné uvážení, je topos národního zájmu v podstatě nahrazován méně vyhraněným toposem nezávaznosti.

Vyřádření politiků

Od politických programů a strategií, které oficiálně definují priority a plány politických stran, se může lišit pole politické komunikace, tedy to, jak se představitelé k energetice vyjadřují a jak komentují aktuální dění. Tato kapitola je založena na stenografických záznamech relevantních interpelací a na projevech a vyřádřeních zástupců parlamentních politických stran. Z tematické analýzy vyplývá, že čeští politici nejčastěji komentují energetickou bezpečnost, klimatickou politiku EU a energetický mix. Z hlediska argumentačních strategií využívají vládní strany u témat energetické politiky a bezpečnosti primárně topos spolupráce. Podle premiéra Bohuslava Sobotky (ČSSD) musí EU „*bezpodmínečně posilovat svoji energetickou bezpečnost a být připravena na případné geopolitické výkyvy. I proto v Evropě uslujujeme o vytvoření Energetické unie*“, která má stát „*na principech odpovědnosti, solidarity, důvěry a transparentnosti*“ (ČSSD 2015b) a kterou premiér pokládá „*za důležitý krok směrem k moderní, konkurenceschopné a diverzifikované energetice*“ (ČSSD 2015a). Premiér tak na rozdíl od politických programů a koncepcí explicitně hovoří nejen o spolupráci, ale i solidaritě a důvěře, a argumentačně tak ČR přibližuje diskurzu EU. Také europoslanec zvolený za TOP 09 Luděk Niedermayer považuje „*energetickou bezpečnost nejen za otázku vnitrostátních předpisů, ale hlavně za úkol pro celou Evropu*“ (TOP 09 2014b). Zároveň uznává, že „*[p]osilování pravomocí unie je mnohdy rozumné (energetika, kapitálový trh), leč občany ne vždy vítané*“ (Niedermayer 2015). Spolupráce na úrovni EU hraje při zajišťování energetické bezpečnosti nezastupitelnou roli také z hlediska importů. Premiér Sobotka při interpelacích vyzdvihl roli EU při vyjednávání dohody mezi Ruskem a Ukrajinou (PSP 2014c). V podobném duchu zmiňují zástupci KDU-ČSL závislost na dovozech z Ruska, kterou je nutné vybalancovat spoluprací na půdě EU. Slovy vicepremiéra Pavla Bělobrádka: „*slíbený vznik energetické unie nám umožní snížit závislost a posílí naši vyjednávací pozici*“ (Bělobrádek 2015). Podobně argumentují senátor Václav Hampl (KDU 2015b) a europoslanci Michaela Šojdřová (KDU 2015c) a Pavel Svoboda (KDU 2014b).

Naopak podle europoslance Evžena Tošenovského (ODS) energetická unie ohrozí právo ČR na určení vlastního energetického mixu. Jak říká: „*V takovém případě bychom debatu o posílení jaderné energetiky mohli rovnou ukončit a stali bychom se závislími na nevýhodném dovozu energie z jiných států*“ (ODS 2015). Člen předsednictva SPD Radek Rozvorál dokonce tvrdí, že pokud nebude ve vztahu k EU v oblasti energetické bezpečnosti zajištěna plná suverenita, je třeba vyhlásit referendum o vystoupení (Rozvorál 2017). Kritická je také KSČM, která plány na energetickou unii spojuje zejména s eliminací energetické chudoby. Zatímní (dotační) snahy EU o její eliminaci se však podle ní míjejí účinkem (KSČM 2017a) a energetická unie se europoslankyní Kateřině Konečné jeví spíše jako soubor „*silných slov a velkých vizí*“ s nejasným financováním, který spíš než veřejnému dobru bude sloužit „*ke generování zisku ve prospěch monopolů a nadnárodních společností*“ (Konečná 2016b). Před evropskou spoluprací se upřednostňují bilaterální vztahy s Ruskem nebo Čínou (Konečná 2016a). Argumentačně tedy existuje značný rozpor mezi vládními stranami spolu s TOP 09, které energetickou bezpečnost jasně prezentují

v kontextu EU, kladou důraz na topos spolupráce, a slovy premiéra dokonce na solidari-
tu a vzájemnou důvěru, a na druhé straně opozicí, která v energetické unii vidí ohrožení
suverénního rozhodování ČR, a topos národního zájmu tak prezentuje jako nekompatibilní
se závazky vůči EU, což je argumentace, která se u EU ani u vládních stran nevyskytuje.

Kromě energetické bezpečnosti se topos spolupráce výrazně projevuje u tématu klima-
tických závazků a zvyšování efektivity zdrojů. Vládními stranami je tento topos využíván
v souladu s EU s tím, že základ naplnění klimatických závazků EU spatřují primárně v ja-
derné energetice. Premiér Sobotka pozici jádra shrnul následovně: „*Bez jádra [by] ně-
které členské státy, mezi nimi ČR nebo třeba také Slovensko, neměly šanci naplnit kli-
matické závazky EU*“ (ČSSD 2017b). S odkazem na EU dodal, že „[n]ejsme energetický
ostrov. Vnímáme dění v Evropské unii, neboť i tam energetika čelí novým výzvám“ (ČSSD
2017a) a že „*je potřeba hledat efektivní řešení, která budou respektovat právní rámec
EU*“ (ČSSD 2017b). Sobotka však neopomíjí dodat, že cílů EU nelze dosáhnout na úkor
konkurenceschopnosti ČR a že harmonizace jaderných technologií na úrovni EU nesmí
potlačit výhody národních řešení a jejich diverzitu, kterou nesmí svazovat „*příliš rigid-
ními pravidly, ale naopak využít to nejlepší z každého řešení*“ (ČSSD 2017b). Jaderné
energetiky jakožto stabilního zdroje se zastává také ministr Jan Mládek (ČSSD), který
jádro vnímá i v širším evropském kontextu jako nedílnou součást evropského energe-
tického mixu a zdůrazňuje význam přeshraniční spolupráce (ČSSD 2016b).

Ve prospěch jádra, ačkoli nemusí být finančně výhodné, se vyslovuje také vicepremiér
Bělobrádek: „*Budeme to muset budovat i za cenu, že to bude nerentabilní, ale je to otázka
strategická i bezpečnostní*“ (KDU 2014a). Jádro podporuje i KSČM, která klade velký
důraz rovněž na udržitelnost energetiky a ochranu životního prostředí v oblastech se sil-
ným průmyslem (KSČM 2017b). Ani pro europoslance Niedermayera zvýšení limitů na
OZE a účinnost zdrojů nepředstavuje problém, ačkoli i TOP 09 zdůrazňuje zachování
konkurenceschopnosti ČR (Niedermayer 2015). Celkově působí argumentace zástupců
politických stran v oblasti zachování jádra a nenavyšování podílu OZE uměřeně. Strany
akceptují požadavky EU (topos spolupráce), ovšem stále obhajují určitý prostor pro fle-
xibilitu ČR (topos národního zájmu). Pouze ODS s klimatickými závazky EU výslovně
nesouhlasí, kritizuje navýšení energetické účinnosti, které si vyžádá miliardové investice
(ODS 2017b), a odmítá trh s emisními povolenkami i regionální operační centra, která by
mohla vést k zákazu jádra v ČR (ODS 2017a). Zásadní je podle europoslance Tošenov-
ského zachování energetické soběstačnosti ČR, kterou mohou zajistit pouze domácí zdro-
je, jádro a uhlí (Tošenovský 2014). Topos národního zájmu je tedy u ODS opět prezentov-
ván jako nekompatibilní s politikou EU.

Jádro je v souvislosti s klimatickými závazky prezentováno explicitně jako alternativa
uhlí na cestě k nízkouhlíkové energetice (ČSSD 2016a), jelikož podle ministra Mládky
„[p]otenciál rozvoje obnovitelných zdrojů je z hlediska geografické polohy ČR přirozeně
limitován, navíc naráží na naše ekonomické možnosti“ (Mládek 2016). V souvislosti s de-
karbonizací a diverzifikací se během zkoumaného vládního období diskutovalo rovněž
o limitech těžby uhlí. Vláda rozpracovala čtyři možné scénáře, mezi nimiž preferovala ja-
kousi střední cestu s tím, že za primární zdroj do budoucna považuje jádro, nikoli uhlí.
Ačkoli debaty o uhlí nebyvaly explicitně zasazeny do evropského kontextu, snaha dostat
požadavku EU na dekarbonizaci (a tedy topos spolupráce) je v nich patrná (PSP 2015a,
2015c).

Argumentačně vyvolal největší kontroverze mezi dodržováním pravidel EU a zacho-
váním národních zájmů ČR takzvaný klimaticko-energetický balíček, který se energe-
tického mixu úzce dotýká. Premiér Sobotka požadoval, „*aby výsledek dohody o klimatickém
balíčku na úrovni Evropské unie byl sice dostatečně ambiciózní z hlediska ochrany kli-
matu a životního prostředí, ale současně aby zohlednil potřebu udržení konkurence-
schopnosti českého průmyslu*“, což se podle něj podařilo (PSP 2014b). Konkrétně využi-
tí OZE Sobotka komentoval slovy, že „*je vláda připravena postupovat velmi opatrně*“,

což vystihuje vládní přístup, který OZE neodmítá, ale zároveň tvrdí, že jejich využití musí mít pro ČR jasné limity, aby se negativně neprojevovalo na fungování průmyslu a cenách energií (PSP 2015b). Opatrnější byl ministr Mládek, který se sice přiklonil k variantě „snižování emisí skleníkových plynů ve výši 35 % oproti úrovni roku 1990“, jelikož tento cíl je kompatibilní s rozvojem jádra, avšak podporu OZE ve výši 27 % připustil pouze jako indikativní s tím, že „ČR je proti dalším ambiciózním cílům, neboť přestože energetické

Tabulka č. 4
Toposy a témata v politické komunikaci

Topos	Argumentační strategie	Témata
Spolupráce	ČR přispěje k rozvoji evropského energetického trhu, ČR využije spolupráce v rámci EU ke snížení závislosti na dovozech	Společná energetická politika, energetický mix, import
Solidarita	Všechny členské státy by si měly důvěřovat a v případě nouze si pomáhat	Evropská bezpečnost, energetická unie
Národní zájem	Vláda: ČR vyžaduje prostor pro volné uvážení, který jí umožní využít jejich specifického domácího potenciálu, zejména v oblasti jádra; ODS, SPD (specifické pro ČR): ČR se nemá podřizovat požadavkům EU, pokud poškozují české zájmy	Energetický mix, energetická unie
Diverzifikace	ČR bude usilovat o snížení závislosti na importech energie a zároveň o rozmanitost a zvyšování účinnosti domácích zdrojů energie v souladu se závazky vůči EU	Energetický mix, bezpečnost
Vůdcovství	EU se nemá stát globálním lídrem v oblasti OZE za cenu ztráty konkurenceschopnosti (specifické pro ČR)	OZE
Spotřebitel	ČR zajistí, že tlak na účinnost a rozvoj OZE nepoškodí zájmy občanů ČR, zejména nenavýší ceny energií	Společná energetická politika, energetický mix
Nezávaznost (specifické pro ČR)	ČR neodmítá závazky EU, avšak preferuje jejich indikativnost před direktivností	Energetický mix

Zdroj: Autorka.

úspory patří k prioritám naší energetické politiky, v případě konkrétních závazných cílů může jejich splnění přinést nedozírné náklady“ (PSP 2014a). Topos spolupráce je zde opět podmíněn národními zájmy, respektive nezávazností, ovšem dodržování závazků vůči EU není zpochybněno.

Topos spolupráce se projevil i v tak kontroverzním tématu, jakým bylo EIA. Vládní zástupci zdůrazňovali, že EIA je naprostou prioritou, a v podstatě uznávali, že vina za komplikace je na straně ČR (ovšem zejména vlád minulých, nikoli té současné), která má zastaralou legislativu, již nebyla za deset let schopna harmonizovat s EU. Ministr Richard Brabec (ANO) své předchůdce v úřadu dokonce označil za jednoznačné pachatele stávajících potíží a několikrát zmínil argument Evropské komise: „[p]okud chcete naše peníze, musíte akceptovat naše podmínky“ (PSP 2016a). Teprve v červnu 2016 mohl premiér Sobotka přednést závěry vyjednávání s Evropskou komisí, totiž že České republice bylo umožněno pro již připravené klíčové dopravní stavby využít speciální zákon pro posouzení vlivu na životní prostředí (PSP 2016b).

Okrajově politici v oblasti OZE zmiňují topos vůdcovství, ovšem stejně jako ve volebních programech spíše skepticky s ohledem na potenciální snížení konkurenceschopnosti EU než ambiciózně jako v případě evropského diskurzu. Jak podotýká poslanec Ondřej Benešík, EU nesmí být ve snižování energetické náročnosti a znečišťování sama, jinak by znevýhodnila svou globální konkurenceschopnost (KDU 2015a).

Hlavní témata, kterým se pole politické komunikace věnuje, tedy energetická bezpečnost, klimatické závazky a energetický mix, jsou přímo navázána na evropský kontext. Argumentačně vládní strany a TOP 09 vidí v energetické spolupráci na úrovni EU přínosy (topos spolupráce), ačkoli si ponechávají prostor pro flexibilitu v oblasti využití OZE a jádra. Premiér Sobotka dokonce užívá topos solidarity a důvěry, který se ve volebních programech ani oficiálních materiálech neobjevuje, ale který pole politické komunikace diskurzivně přibližuje k Evropské unii. Ta je vnímána jako samostatný aktér a argumentačně jsou EU a česká vláda v souladu s tím, že k českým specifikům patří například silný důraz na využití jádra jako zdroje diverzifikace. Pouze v diskurzu některých opozičních stran, zejména ODS a SPD, působí EU jako protihráč ČR, vůči němuž se naši politici mají vymezovat. Při interpretaci zajištění národního zájmu tak dochází k rozporu s EU a vládními stranami, kde je tento topos kompatibilní se spoluprací.

ZÁVĚR

Tato studie analyzuje zatím opomíjený aspekt evropských energetických vztahů, totiž aktérství EU v politickém diskurzu členských států. Na příkladu ČR bylo ukázáno, že EU explicitně rámuje zejména žánr odborných politických koncepcí a pole politické komunikace. Jako aktér je pojímána skutečně EU jako taková, případně se odkazuje na Evropskou komisi jako jejího zástupce (zejména ve věci legislativy, kterou Evropská komise navrhuje). Evropské rámování se implicitně promítá také do žánru volebních programů a obecných vládních dokumentů. Z hlediska reprezentace relevantních aktérů se tak zdá, že zatímco ve volebních programech je EU potlačována, v praktických plánech a iniciativách je prezentována jako iniciátor naprosté většiny změn. Přestože strany zřejmě neshledávají evropský rozměr pro voliče atraktivním a na EU výslovně neodkazují, Evropské unii se témata i toposy rámovat daří. Tematická úroveň analýzy ukázala, že hlavní energetická témata odpovídají prioritám EU. Ve všech polích a žánrech a u všech stran se zmiňuje energetický mix (zejména jádro, OZE a uhlí), klimatické závazky vůči EU a energetická bezpečnost. Nejpodrobněji se evropským tématům věnuje žánr odborných koncepcí, který odkazuje v zásadě na všechny aspekty evropské energetické politiky. Přestože jsou témata směrem k voličům prezentována často především s ohledem na český kontext a české zájmy, evropská dimenze je vždy alespoň implicitně přítomna (například prolovení limitů a jeho vliv na zaměstnanost v ČR, ale zároveň jeho návaznost na dekarbonizaci jako požadavek EU).

Také argumentační strategie se na úrovni ČR a EU v zásadě shodují, přičemž strany jsou v argumentaci konzistentní (jak v čase, tak napříč žánry). Využití toposů spolupráce a diverzifikace českými stranami odpovídá argumentaci EU s tím, že ČR zdůrazňuje česká specifika, zejména využití jádra jako součásti energetického mixu. Právě v této oblasti je však EU poměrně benevolentní, a také topos národního zájmu je tudíž využíván v hranicích nastavených EU. Výjimkou jsou ODS a SPD, které sice EU jako aktéra vnímají a evropská témata přejímají, avšak argumentačně se od EU v chápání národního zájmu odchyľují. Obdobná u EU a ČR je také orientace na spotřebitele, zejména na zachování nízkých cen a dostupnost energií. Oproti evropskému diskurzu se v argumentaci ČR téměř nevyskytuje pouze topos solidarity a sporadické jsou odkazy na vůdcovskou roli EU (tento topos je navíc spíše zpochybňován). Tyto odchylky podporují výše zmíněnou interpretaci, že strany Evropskou unii jako aktéra vnímají, většinou ji akceptují a své závazky vůči ní plní, a to i ty, které jsou vnímány jako problematické (EIA, OZE), avšak přesto je jednání ČR vedeno především českými zájmy a užitek plynoucím ze spolupráce, nikoli solidaritou vůči dalším členským státům či důvěrou vůči institucím EU. V souladu s tímto postojem se v českém diskurzu objevuje specifický topos nezávaznosti, který vyjadřuje ochotu plnit požadavky EU, ovšem za podmínky, že budou spíše indikativní než direktivní a ČR bude mít dostatek prostoru pro volné uvážení.

Tabulka č. 5
Shrnutí aspektů aktérství EU v dílčích žánrech diskurzu

	Volební programy	Vládní koncepce a plány	Vyjádření politiků
EU vnímána jako hlavní aktér	ZČÁSTI	ANO	ANO
Rámování EU – témata	ANO	ANO	ANO
Rámování EU – toposy	ANO	ANO	ANO*
EU jako rámuující aktér	ZČÁSTI	ANO	ANO

Zdroj: Autorka.

* S výjimkou SPD a částečně ODS.

V návaznosti na teoretickou kapitulu tedy lze konstatovat, že EU je ve všech žánrech s výjimkou volebních programů (zde jen zčásti) pojmána jako hlavní aktér (ať pozitivní, nebo negativní) a tematicky a argumentačně lze mezi ČR a EU i přes česká specifika (velký důraz na jádro, posun v interpretaci toposu vůdcovství nebo opomíjení solidarity) v zásadě identifikovat shodu. Zásadním zjištěním, které doplňuje dosavadní výzkum, tak je, že rámování EU závisí spíše na analyzovaném žánru (komunikace s voliči versus odborná koncepce) než na tématu energetiky (rámována je jak vnitřní, tak vnější dimenze) či postoji k evropským prioritám (rámování probíhá i při nesouhlasu). Studium rámování tak svým důrazem na diskurz vhodně doplňuje výzkum soustředící se na faktické (ne)plnění závazků vůči EU, jelikož poukazuje na to, že aktérství EU se může projevovat také implicitně a nemusí být na první pohled zřejmé.

¹ Diskurz je v DHA oproti textu definován jako abstraktnější. Zatímco diskurz se vztahuje k obecným vzorcům a strukturám komunikace, text je konkrétní realizací těchto vzorců a struktur. Jinými slovy, diskurz lze vnímat jako sociální proces, na jehož základě se (jazykově nebo symbolicky) utvářejí významy, text je konkrétním výsledkem takového procesu (Reisigl – Wodak 2009: 89–90).

² V návaznosti na Bourdieuoovo pojetí pole.

³ Na tomto místě je nutné zmínit limity korpusu dat, jelikož autorka neměla přístup k tajným jednáním o energetice, ale pouze k běžně přístupným dokumentům a vyjádřením. I přes toto omezení je analýza vypovídající minimálně v tom smyslu, že ukazuje, jak EU téma rámuje ve veřejně přístupném diskurzu, který je pro veřejnost zásadní.

⁴ Všechny přímé citace jsou přejety z oficiálního překladu podkladů EU do češtiny. Pokud není český překlad dostupný, pořídila překlad z angličtiny do češtiny autorka.

Literatura

- Aydin, Umut (2014): Issue framing in the European Commission: State aid policy and the single market. *Comparative European Politics*, Vol. 12, No. 2, s. 141–159, <<https://doi.org/10.1057/cep.2012.36>>.
- Bain, Jessica – Greenland, Bérengère – Knodt, Michèle – Nielsen, Louise (2017): A polyphonic marketplace: Images of EU external energy relations in British, French and German media discourses. *Comparative European Politics*, Vol. 15, No. 1, s. 115–134, <<https://doi.org/10.1057/cep.2016.16>>.
- Braun, Jan (2011): *EU Energy Policy Under the Treaty of Lisbon Rules: Between a New Policy and Business as Usual*. SSRN Scholarly Paper No. ID 2001357. Rochester, NY: Social Science Research Network, <<https://papers.ssrn.com/abstract=2001357>>.
- Bretherton, Charlotte – Vogler, John (1999): *The European Union as a Global Actor*. London: Routledge.
- Carta, Caterina (2015): The swinging “we” Framing the European Union international discourse. *Journal of Language and Politics*, Vol. 14, No. 1, s. 65–86.
- Cosgrove, C. A. – Twitchett K. J. (eds., 1970): *The New international actors: The United Nations and the European Economic Community*. London: Macmillan.
- Černoč, Filip (2011): *Energetická politika EU a energetické zájmy ČR*. Disertační práce, Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, <https://is.muni.cz/th/65444/fss_d/>.
- Eikeland, Per Ove (2011): The Third Internal Energy Market Package: New Power Relations among Member States, EU Institutions and Non-state Actors? *Journal of Common Market Studies*, Vol. 49, No. 2, s. 243–263.
- Entman, Robert M. (1993): Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm. *Journal of Communication*, Vol. 43, No. 4, s. 51–58.
- Gibbs, Graham (2018). *Analyzing Qualitative Data*. Los Angeles: SAGE.
- Hill, Christopher (1993): The Capability-Expectations Gap, or Conceptualizing Europe’s International Role. *JCMS*, Vol. 31, No. 3, s. 305–28.
- Chaban, Natalia – Holland, Martin (2015): Theorizing and framing ‘Normative Power Europe’: Asian journalists’ comparative perspectives. *Asia Europe Journal*, Vol. 13, No. 3, s. 285–296.
- Jupille, Joe – Caporaso, J. A. (1998): States, Agency, and Rules: The European Union in Global Environmental Politics. In: Rhodes, Carolyn (ed., 1998): *The European Union in the World Community*. London: Rienner.
- Kratochvíl, Petr (2011): Integrační teorie a neschopnost studovat aktérství: Změna konečně na obzoru? *Mezinárodní vztahy*, Vol. 46, No. 4, s. 5–9.
- Kratochvíl, Petr (ed., 2013): *The EU as a Political Actor: The Analysis of Four Dimensions of the EU’s Actorness*. Baden-Baden: Nomos.
- Kratochvíl, Petr – Cibulková, Petra – Beník, Michal (2011): The EU as a ‘Framing Actor’: Reflections on Media Debates about EU Foreign Policy. *Journal of Common Market Studies*, Vol. 49, No. 2, s. 391–412.
- Kratochvíl, Petr – Novák, Ondřej – Pojerová, Petra (2011): EU jako aktér: analýza „rámování“ jako součásti aktérství Evropské unie. *Současná Evropa*, Vol. 2011, No 1, s. 3–16.
- Krzyżanowski, Michał (2015): International leadership re-/constructed? Ambivalence and heterogeneity of identity discourses in European Union’s policy on climate change. *Journal of Language and Politics*, Vol. 14, No. 1, s. 110–133.
- Mediterranean Politics (2018): *Mediterranean Politics*, Vol. 23, No. 1.
- Mišík, Matúš (2015): The influence of perception on the preferences of the new member states of the European Union: The case of energy policy. *Comparative European Politics*, Vol. 13, No. 2, s. 198–221, <<https://doi.org/10.1057/cep.2013.9>>.
- Mišík, Matúš (2016): On the way towards the Energy Union: Position of Austria, the Czech Republic and Slovakia towards external energy security integration. *Energy*, Vol. 111, s. 68–81.
- Molis, Arūnas – Vaišnoras, Tomas (2014): Energy Security Through Membership in Nato and the EU: Interests and Achievements of Lithuania. *Lithuanian Foreign Policy Review*, No. 32, s. 13–32.
- Nilsson, Måns (2011): Changing the decision space: European policy influences on energy policy and systems change in Sweden. *Public Administration*, Vol. 89, No. 4, s. 1509–1525, <<https://doi.org/10.1111/j.1467-9299.2011.01946.x>>.
- Rein, Martin – Schön, Donald (1991): Frame-Reflective Policy Discourse. In: Wagner, Peter – Weiss, Carol Hirschon – Wittrock, Björn – Wollmann, Hellmut (eds.): *Social Sciences and Modern States: National Experiences and Theoretical Crossroads*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Reisinger, Martin (2014): Argumentation Analysis and the Discourse-Historical Approach: A Methodological Framework. In: Hart, Christopher – Cap, Piotr (eds.): *Contemporary Critical Discourse Studies*. London: Bloomsbury, s. 67–96.

- Reisigl, Martin – Wodak, Ruth (2009): The discourse-historical approach (DHA). In: Wodak, Ruth – Meyer, Michael (eds): *Methods for Critical Discourse Analysis*. 2nd revised edition, London: Sage, s. 87–121.
- Rosamond, Ben (2000): *Theories of European Integration*. Houndmills: Macmillan.
- Senninger, Roman – Wagner, Markus (2015): Political parties and the EU in national election campaigns: Who talks about Europe, and how? *JCMS: Journal of Common Market Studies*, Vol. 53, No. 6, s. 1336–1351.
- Schmidt-Felzmann, Anke (2011): EU Member States' Energy Relations with Russia: Conflicting Approaches to Securing Natural Gas Supplies. *Geopolitics*, Vol. 16, No. 3, s. 574–599.
- Siddi, Marco (2016): The EU's Energy Union: A Sustainable Path to Energy Security? *The International Spectator*, Vol. 51, No. 1, s. 131–144.
- Sjöstedt, Gunnar (1977): *External Role of the European Community*. Farnborough: Saxon House.
- Solorio, Israel (2011): Bridging the Gap between Environmental Policy Integration and the EU's Energy Policy: Mapping out the 'Green Europeanisation' of Energy Governance. *Journal of Contemporary European Research*, Vol. 7, No. 3, s. 396–415.
- Szulecki, Kacper – Westphal Kirsten (2014): The Cardinal Sins of European Energy Policy: Nongovernance in an Uncertain Global Landscape. *Global Policy*, Vol. 5, No. 1, s. 38–51.
- Tichý, Lukáš – Binhac, Petr (2012): Česká debata o vnější dimenzi energetické bezpečnosti a národní zájem. *Středoevropské politické studie*, Vol. 14, No. 1, s. 90–128.
- Tichý, Lukáš – Odintsov, Nikita (2016): Energy Security of the European Union and its Relations with Iran. *Obrana a strategie (Defence and Strategy)*, Vol. 15, No. 2, s. 5–30, <<https://doi.org/10.1111/j.1467-9299.2011.01946.x>>.
- Tosun, Jale – Biesenbender, Sophie – Schulze, Kai (eds., 2015): *Energy Policy Making in the EU: Building the Agenda*. London: Springer-Verlag London.
- Wodak, Ruth – Krzyżanowski, Michał (2008): *Qualitative Discourse Analysis in the Social Sciences*. Basingstoke – New York: Palgrave Macmillan.

Dokumenty

- ANO (2013): Resortní program. <<https://www.anobudeliz.cz/cs/o-nas/program/volby-2013/resortni-program/>>.
- ANO (2014): Náš program pro volby do Evropského parlamentu. <<https://www.anobudeliz.cz/cs/o-nas/euro-volby/detailni-program/>>.
- ANO (2017): Ted' nebo nikdy. <<https://www.anobudeliz.cz/file/ecee/2017/09/program-hnuti-ano-pro-volby-do-poslanecke-snemovny.pdf>>.
- Bělobrádek, Pavel (2015): Nebojme se Ruska, bojme se naší slabosti. <<https://www.kdu.cz/aktualne/archiv/2015/nebojme-se-ruska,-bojme-se-nasi-slabosti>>.
- ČSSD (2013): Volební program ČSSD. <https://www.cssd.cz/data/files/volebni_program.pdf>.
- ČSSD (2015a): Premiér B. Sobotka jednal na zasedání Evropské rady o podobě energetické unie. <<https://www.cssd.cz/media/tiskove-zpravy/premier-b-sobotka-jednal-na-zasedani-evropske-rady-o-podobе-energeticke-unie/>>.
- ČSSD (2015b): Premiér Sobotka: Vytvoření energetické unie je potřebné pro udržení energetické bezpečnosti EU. <<https://www.cssd.cz/media/tiskove-zpravy/premier-sobotka-vytvoreni-energeticke-unie-je-potrebne-pro-udrzeni-energeticke-bezpecnosti-eu/>>.
- ČSSD (2016a): J. Mládek: Stát nemůže nechat své občany spát pod mostem. <<https://www.cssd.cz/media/cssd-v-mediich/j-mladek-stat-nemuze-nechat-sve-obcany-spat-pod-mostem/>>.
- ČSSD (2016b): Ministr Jan Mládek se zúčastnil Evropského jaderného fóra v Bratislavě. <<https://www.cssd.cz/media/tiskove-zpravy/ministr-jan-mladek-se-zucastnil-evropskeho-jaderneho-fora-v-bratislave/>>.
- ČSSD (2017a): Premiér Bohuslav Sobotka vystoupil na konferenci Prague European Summit. <<https://www.cssd.cz/media/tiskove-zpravy/premier-bohuslav-sobotka-vystoupil-na-konferenci-prague-european-summit/>>.
- ČSSD (2017b): Premiér Sobotka se zúčastnil 12. ročníku Evropského jaderného fóra. <<https://www.cssd.cz/media/tiskove-zpravy/premier-sobotka-se-zucastnil-12-rocniku-evropskeho-jaderneho-fora/>>.
- Evropská komise (2015a): Balíček opatření k Energetické unii. <https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:1bd46c90-bdd4-11e4-bbe1-01aa75ed71a1.0019.01/DOC_1&format=PDF>.
- Evropská komise (2015b): Evropská strategie energetické bezpečnosti. <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014DC0330&from=EN>>.
- Evropská komise (2015c): *Politiky Evropské unie: Energetika*. Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie.
- Evropská komise (2015d): Realizace nové politiky pro spotřebitele energie. <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015DC0339&from=EN>>.
- Evropská komise (2016a): Clean Energy For All Europeans. <https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:fa6ea15b-b7b0-11e6-9e3c-01aa75ed71a1.0001.02/DOC_1&format=PDF>.
- Evropská komise (2016b): Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on an EU Strategy for Liquefied Natural Gas and Gas Storage. <https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/1_EN_ACT_part1_v10-1.pdf>.

- Evropská komise (2016c): Sdělení Komise o jaderném ukázkovém programu předložené v souladu s článkem 40 Smlouvy o Euratomu – v konečném znění (na základě stanoviska EHSV). <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017DC0237&from=EN>>.
- Evropská komise (2016d): Urychlení inovací v oblasti čisté energie. <<http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2016/CS/COM-2016-763-F1-CS-MAIN-PART-1.PDF>>.
- Evropská komise (2017): Energy Union – the year of engagement. <http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-4725_en.htm>.
- Evropská komise (2018a): Energy Efficiency. <<https://ec.europa.eu/energy/en/topics/energy-efficiency>>.
- Evropská komise (2018b): Global Covenant of Mayors for Climate and Energy opens headquarters in Brussels. <https://ec.europa.eu/info/news/global-covenant-mayors-climate-and-energy-opens-headquarters-brussels-2018-mar-21_en>.
- Evropská komise (2018c): Infrastructure. <<https://ec.europa.eu/energy/en/topics/infrastructure>>.
- Evropská komise (2018d): Markets and consumers. <<https://ec.europa.eu/energy/en/topics/markets-and-consumers>>.
- Evropská komise (2018e): Odolná energetická unie s progresivní politikou v oblasti změny klimatu. <<https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/57f986f4-42b3-11e8-b5fe-01aa75ed71a1/language-cs/format-PDF>>.
- Evropská komise (2018f): Renewable energy. <<https://ec.europa.eu/energy/en/topics/renewable-energy>>.
- KDU (2013): Volební program KDU-ČSL 2013–2017. <<https://www.kdu.cz/getattachment/6089d21c-eba3-4e8e-b390-1b922500af73/Volebni-program-pro-volby-do-poslanecke-snemovny-2.aspx>>.
- KDU (2014a): Bělobrádek tlačí na novou koncepci jádra: Hraje se o bloky v Temelinu i Dukovanech. 5. 10. 2014, <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/1014969-belobradek-tlaci-na-novou-koncepci-jadra-hraje-se-o-bloky-v-temelinu-i-dukovanech>>.
- KDU (2014b): Pavel Svoboda: Je třeba bránit svůj kulturní prostor. <<https://www.kdu.cz/aktualne/archiv/2014/pavel-svoboda-je-treba-branit-svuj-kulturni-prosto>>.
- KDU (2014c): Volební program pro volby do Evropského parlamentu 2009–2014. <[https://www.kdu.cz/getattachment/bebe8904-ef19-4a5a-8054-e967abb909d/Volebni-program-pro-volby-do-Evropskeho-parlam-\(1\).aspx](https://www.kdu.cz/getattachment/bebe8904-ef19-4a5a-8054-e967abb909d/Volebni-program-pro-volby-do-Evropskeho-parlam-(1).aspx)>.
- KDU (2015a): Ondřej Beneš (KDU-ČSL): Výbor pro evropské záležitosti diskutoval o energetické politice. <[https://www.kdu.cz/aktualne/archiv/2015/ondrej-benesik-\(kdu-csl\)-vybor-pro-evropske-zalezeti](https://www.kdu.cz/aktualne/archiv/2015/ondrej-benesik-(kdu-csl)-vybor-pro-evropske-zalezeti)>.
- KDU (2015b): Senátor Hampl: EU není vytesaná do mramoru, změny ji mohou prospět. <<https://www.kdu.cz/aktualne/archiv/2015/senator-hampl-eu-neni-vytesana-do-mramoru,-zmeny-j>>.
- KDU (2015c): Šojdrová podporuje reformy na Ukrajině. <<https://www.kdu.cz/aktualne/archiv/2015/sojdrova-podporuje-reformy-na-ukrajine>>.
- Konečná, Kateřina (2016a): K. Konečná: Bezpečnostní strategie EU musí být suverénní. <<https://www.kscm.cz/cs/aktualne/medialni-vystupy/komentare/k-konecna-bezpecnostni-strategie-eu-musi-byt-suverenni>>.
- Konečná, Kateřina (2016b): K. Konečná: Energie nemá sloužit jako generátor zisku společností. <<https://www.kscm.cz/cs/aktualne/medialni-vystupy/komentare/k-konecna-energie-nema-slouzit-jako-generator-zisku-spolocnosti>>.
- KSČM (2013): Volební program 2013–2017. <<http://old.kscm.cz/uvodni-stranka/nas-program/volebni-program>>.
- KSČM (2014): Volební program KSČM pro volby do Evropského parlamentu v roce 2014. <<https://anzdoc.com/volebni-program-ksm-pro-volby-do-evropskeho-parlamentu-v-roc.html>>.
- KSČM (2017a): Přístupy KSČM k podpoře životního prostředí a ekologického myšlení společnosti. <<https://www.kscm.cz/cs/aktualne/medialni-vystupy/temata/pristupy-kscm-k-podpore-zivotniho-prostredi-ekologickeho-mysleni>>.
- KSČM (2017b): V. Snopek: Energetická chudoba. <<https://www.kscm.cz/cs/aktualne/medialni-vystupy/komentare/v-snopek-energeticka-chudoba>>.
- Lisabonská smlouva (2007): Lisabonská smlouva pozměňující smlouvu o Evropské unii a smlouvu o založení Evropského společenství. <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:C2007/306/01&from=CS>>.
- Mládek, Jan (2016): Ministr Jan Mládek reagoval na vyjádření rakouského ministra životního prostředí Rupprechtera k prodloužení povolení prvního bloku JE Dukovany. <<https://www.cssd.cz/media/tiskove-zpravy/reakce-ministra-jan-mladka-na-vyjadreni-rakouskeho-ministra-zivotniho-prostredi-andra-rupprechtera-k-prodlouzeni-povoleni-prvniho-bloku-je-dukovany/>>.
- MPO (2014a): 14. zasedání RVESS. <<https://www.mpo.cz/udalost156.html>>.
- MPO (2014b): 15. zasedání RVESS. <<https://www.mpo.cz/udalost155.html>>.
- MPO (2014c): Společné stanovisko MPO a SEI k dodržování ustanovení § 10d zákona o hospodaření energií. <<https://www.mpo.cz/cz/energetika/energeticka-legislativa/spolecne-stanovisko-mpo-a-sei-k-dodrzovani-ustanoveni-ss-10d-zakona-o-hospodareni-energiu-221947/>>.
- MPO (2015a): 18. zasedání RVESS. <<https://www.mpo.cz/udalost152.html>>.
- MPO (2015b): 19. zasedání RVESS. <<https://www.mpo.cz/udalost151.html>>.
- MPO (2015c): 20. zasedání RVESS. <<https://www.mpo.cz/udalost150.html>>.

- MPO (2015d): Národní akční plán České republiky pro energii z obnovitelných zdrojů. <<https://www.mpo.cz/assets/dokumenty/54909/62718/649151/priloha001.pdf>>.
- MPO (2015e): Národní akční plán pro chytré sítě. <<https://www.energetick.mpo.cz/assets/cz/energetika/elektroenergetika/2016/11/Narodni-akcni-plan-pro-chytre-site.pdf>>.
- MPO (2015f): Národní akční plán rozvoje jaderné energetiky v České republice. <<https://www.mpo.cz/assets/dokumenty/54251/61936/640148/priloha001.pdf>>.
- MPO (2015g): Státní energetická koncepce České republiky. <<https://www.mpo.cz/assets/dokumenty/52841/60959/636207/priloha006.pdf>>.
- MPO (2016): 22. zasedání RVESS. <<https://www.mpo.cz/udalost145.html>>.
- MPO (2017a): 23. zasedání RVESS. <<https://www.mpo.cz/udalost143.html>>.
- MPO (2017b): Rada vlády pro energetickou a surovinovou strategii České republiky. <<https://www.mpo.cz/dokument147240.html>>.
- MPO (2017c): Stav projednávání „Zimního energetického balíčku“ v Parlamentu České republiky. <<https://www.mpo.cz/cz/energetika/elektroenergetika/stav-projednani-zimniho-energetickeho-balicku-v-parlamentu-ceske-republiky-227929/>>.
- Niedermayer, Luděk (2015): Niedermayer: Nevymlouvejte se na Brusel. <<https://www.TOP 09.cz/co-delame/medialni-vystupy/niedermayer-nevymlouvejte-se-na-brusel-17752.html>>.
- ODS (2013): Volební program. <<https://www.ods.cz/docs/programy/volebni-program-2013.pdf>>.
- ODS (2014): Otáčiče EU správným směrem. <<https://www.ods.cz/docs/programy/program-volbyEP2014-velky.pdf>>.
- ODS (2015): Evžen Tošenovský: Energetická unie? Jen nové úřady, pohádky a boj s klimatem. <<https://www.ods.cz/clanek/9172-energeticka-unie-jen-nove-urady-pohadky-a-boj-s-klimatem>>.
- ODS (2017a): Evžen Tošenovský: Energetika se dostala na vedlejší kolej. <<https://www.ods.cz/clanek/14304-energetika-se-dostala-na-vedlejsi-kolej>>.
- ODS (2017b): Evžen Tošenovský: Nová energetická pravidla EU nás mohou stát biliony. <<https://www.ods.cz/clanek/14682-nova-energeticka-pravidla-eu-nas-mohou-stat-biliony>>.
- PSP (2014a): 6. schůze. Čtvrtek 13. února 2014, <<https://www.psp.cz/eknih/2013ps/stenprot/006schuz/s006227.htm>>.
- PSP (2014b): 19. schůze. Čtvrtek 30. října 2014, <<https://www.psp.cz/eknih/2013ps/stenprot/019schuz/s019199.htm>>.
- PSP (2014c): 23. schůze. Čtvrtek 4. prosince 2014, <<https://www.psp.cz/eknih/2013ps/stenprot/023schuz/s023113.htm>>.
- PSP (2015a): 29. schůze. Čtvrtek 9. července 2015, <<https://www.psp.cz/eknih/2013ps/stenprot/029schuz/s029271.htm>>.
- PSP (2015b): 31. schůze. Čtvrtek 17. září 2015, <<https://www.psp.cz/eknih/2013ps/stenprot/031schuz/s031136.htm>>.
- PSP (2015c): 33. schůze. Čtvrtek 22. října 2015, <<https://www.psp.cz/eknih/2013ps/stenprot/033schuz/s033309.htm>>.
- PSP (2016a): 39. schůze. Čtvrtek 28. ledna 2016, <<https://www.psp.cz/eknih/2013ps/stenprot/039schuz/s039257.htm>>.
- PSP (2016b): 48. schůze. Čtvrtek 30. června 2016, <<https://www.psp.cz/eknih/2013ps/stenprot/048schuz/s048115.htm>>.
- Rozvoral, Radek (2017): Radek Rozvoral: Zárukou bezpečnosti země a jejích občanů musí být národní suverenity! <<http://www.spd.cz/novinky/radek-rozvoral-zarukou-bezpecnosti-zeme-a-jejich-obcanu-musi-byt-narodni-suverenita>>.
- SPD (2017): Politický program SPD. <<http://www.spd.cz/program>>.
- TOP 09 (2013): Víme, kam jdeme. <https://www.TOP 09.cz/files/soubory/volebni-program-2013-do-poslancke-snemovny_894.pdf>.
- TOP 09 (2014a): Volební program do Evropského parlamentu 2014. <<https://www.TOP 09.cz/volby/archiv/2014-evropsky-parlament/volebni-program/>>.
- TOP 09 (2014b): Niedermayer: Volný pohyb zaměstnanců v rámci EU považují za klíčovou oblast. <<https://www.TOP 09.cz/co-delame/medialni-vystupy/niedermayer-volny-pohyb-zamestnancu-v-ramci-eu-povazuji-za-klicovou-oblast-15755.html>>.
- TOP 09 (2017): Volební program 2017. <<https://www.TOP 09.cz/proc-nas-volit/volebni-program/volebni-program-2017/>>.
- Tošenovský, Evžen (2014): Evžen Tošenovský: Česká energetická vize neodráží dění ve světě. <<https://www.ods.cz/clanek/8560-ceska-energeticka-vize-neodrazi-deni-ve-svete>>.
- Vláda (2013): Koaliční smlouva. <https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/koalici_smlouva.pdf>.
- Vláda (2014): Programové prohlášení Vlády České Republiky. <https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/programove_prohlaseni_unor_2014.pdf>.
- Vláda (2017): Zpráva vlády Bohuslava Sobotky k plnění programového prohlášení 2014–2017. <<https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/zprava-vlady-bohuslava-sobotky-k-plneni-programoveho-prohlaseni-2014-2017-160113/>>.

Poznámka

Na tomto místě bych ráda poděkovala dvěma anonymním recenzentům a šéfredaktorovi Mezinárodních vztahů Tomáši Dopitovi za podnětné komentáře a připomínky. Příspěvek vznikl v rámci grantu GAČR 18-00902S „Vnitřní a vnější dimenze aktérství EU v energetických vztazích vůči Rusku a alternativním dodavatelům“.